

Kus on, kus on elutuba?

Kui koolidirektorit sõideldakse armutult kas alustamata või lõpetamata kapitalremondi pärast ning avaldatakse kahtlust isegi tema tööle sobimatuses, siis kõik teavad, et sobimatus, tegematajätmissed ja puudused asuvad ju kuskil mujal. Katsume sellega direktorit välja vabandada ja te kuulete, et ta ei olevat küllaldaselt häbematu, ettearvatu, ustekulutu jne. Mõnigi kord räägitakse koolijuhile auk pähe, et ole hea ja oota veel veidi, siis kohe... Tekib aga mingi avari ja kohe keeratakse ots ümber: miks direktor ei näinud ette, ei käinud peale, ei nõudnud?! Ja ikka on olnud nii, et kui ühele jätkub, siis teisele ei jätku ning keegi peab olema see üks ja keegi on too teine.

Kuus-seitse aastat tagasi seisin Meeri Eriinternaatkooli direktorit paokil ukse taga ja kuulsin pealt telefonikõnet:

«Miks meiega siis niimoodi tehakse? Töö on pooleli, tellitud üleväl, raha kasutamata, leping täitmata... ja lihtsalt tõmmati plaanist maha?! Täitevkomitee teab, et meil on hädasti vaja isegi kogu maja kapitalremonti...»

Tookord arutati kooli kehva majandust parteialgorganisatsioon aruandekoosolekul, kohal oli rajooni esindaja. Külalapeeti selliseid koosolekuid järgmistelgi aastatel ning kutsuti oma muresid vaatama kuulama ka ülemusi. Külalapeeti telefonikõnesid, kulutati nii vastavate ülemuste telefon kui uksi. Põhiliselt asjata. Meeri Eriinternaatkool allus otse haridusministeeriumile kuni 1984. aasta jaanuarini, sealtpeale anti ta lagunenu ja täistuubituna üle rajoonile.

Kool oli oma muredega ükski, kuni 18. novembril 1987 pandi rajooni täitevkomitee otsusesse kirja:

«...nakatusid düsenteeriasse 84 õpilast ja 8 kooli töötajat. Esmased haigusjuhud tekkisid ühes magalas (ehk just selles, mis pildil näha — E.Z.)... kooli ruumid olid antisanitaarses olukorras... avariseisund tualettruumides. Kooli- ja internadihoones on tegemata hädavajalik kapitalremont. Majasine kanalisatsiooni- ja veetorustik on amortiseerunud, avarisid esines 1983. aastast, ei tööta heitveepuhasti Bio 50, esineb häireid ühiselamu varustamisel kuuma veega. Magalad on ülemajutatud. Puudub garderoob ja ruum riiete kuivatamiseks.»

Kogu selle majandusliku viitsuse taustal (millest ei kuma läbi meie ühiskonna «eriline hoolitsus laste eest») karistati nagu ikka kooli, seekord ka arste ja haridusosakonna juhatajat «ükskõikse suhtumise eest nakkustõrje ja sanitaarküsimustesse». Mõtlemine paneb siiski see, et kooli nõudmistele vastati alles nüüd: leiti materjalid, töömehed, vastutama seati täitevkomitee aseesimees. Umbes poolteise kuuga oli sanitaarsõlmede kapitalremont tehtud, 14. jaanuaril nägime õpilasi ja õpetajaid oma internadi(mõisa)hoone põrandatelt ja seintelt remondimustust maha pesemas ja uued tualetti pesuruumid aina helkisid. Miks ei võinud see nii olla juba aastaid tagasi? Otsused on veel hilinenud punkte. Näiteks.

«Leida võimalus alates

1988/89. õppeaastast komplekteerida eriinternaatkoolid vastavalt normidega ettenähtud õpilaste arvule.

...ning ülejäänud kooliruumide kapitalremondi lõpetamine 88/89. aasta jooksul. ...täitevkomitee kapitalrehabilitatsiooniosakonnal planeerida 18 korteriga elumaja ehitamine koolile 89/90. aastal. ...tugevdada sanitaarse ja meditsiinilise olukorra kontrolli kõigis eriinternaatkoolides.»

Ilusatele sõnadele vastavad teod ei jõua tihti meie kooli (haridusse), veel vähem eriinternaatkooli. Kuuldavasti ei erine meie rajooni mured selles paljude teiste omadest. Ja peamist põhjust me tunneme, — ebavõrdne suhe HARIDUS: RAHA. OLI VAJA LASTE HAIGUST, ET KOOL ABI SAAKS!

Ei saa ette heita, et poleks räägitud. 1987. aasta märtsis oli koos arvukas (rajooni partei- ja täitevkomitee juhtide osavõtul) koolireformi koordineerimise komisjon. Selle protokollis öeldakse, et täitevkomitee aseesimees Rein Kuku tutvustas koosolekut avades rajooni eriinternaatkoolide probleeme, nende tähtsust ja ulatust. Oma koolist rääkisid direktorid. Tegusid veel ei järgnenud, enne kui saabus eeltoodud juhtum Meeri. Kinnituseks, et kõigile tööpoolest abi ei jätku, olid ühe tuntud keskkooli direktori sõnad: «Näe, minu käest võeti nüüd ka töömehed ajutiselt ära sinna...»

Võeti sinna, kust küll kuulsust ei tule, kuid kus laste korralik kasvatamine on samuti rajooni au.

Võtsime veel kord kokku väikese vestlusringi, et meie eriinternaatkoolide olukord avalikkuse ette tuua ning õhutada otsuste täitmisele, hoopis peamiste hoolitsusele nende õpilaste eest.

Mõisamajadest ei jätku enam

Eriinternaatkoolide direktorid Lembit Ehrlich (Meeri), Silvi Aart (Kammeri), Tarmo Rand (Saadjärve) ja Karl Elken (Alatskivi Keskkool, kelle ühiselamus, ikka endises mõisahoones, asuvad nü. Kammeri filiaalina algklassid) on muredest tulvil.

Arengupeatusega lapsi tuleb juurde, aga nende kasvatamisele ja õpetamisele töötajateks ei ole kuigi suurt tähelepanu pööratud. Üheks tunnistuseks on eeltoodud näide.

Kõige kurja juur on ruumipuudus. Lapsed ei tunne end juba selle tõttu hooldatuna. Millisele heakorrale, tervisele või tundele saab loota, kui kodu asendavas toas magatakse näiteks kaheksateistkümnikesi, kui kõik toad on voodeid võimalikult vahedat täis lükitud ning sul puudub nagu kongis oma kapike, oma taburet; oma nurgakest on üleliia tahetud, rääkimata oma lillest, vaibakesest, iluasjast.

L. E.: «Meil on selliseid, kes pole annetelt kuigivõrd maha jäänud, vaid kannatavad närvihälvete all. Nad vajavad üksiolekut, vaikust ja küllap ka ilu enda ümber, mida me neile anda ei suuda. Lausa imelik on praeguses olukorras meelde tuletada, et lastekodud ja eriinternaatkoolid vajaksid

erisugust mööblit, et ka meie lastel peaks olema elutuba.»

S. A.: «Kui saime uue ühiselamu, tubadesse vaibad ja kapid, muutus ka paljude laste üllapidamine seal puhtamaks. Aga vaadake meie sööklasse (vaatasime — E. Z.)! Kas me ise suudaksime sinna kokku pressitult korralikult süüa? Või kõõgis, kus ka lapsed töö käivad, eeskujulikult sajale inimesele mitu korda päevas keeta, kui puuduvad veevärk ja kanalisatsioon, kui tuleb kanda ämbreid ja puid kogu selles kitsuses ning abiruumide puuduses. Majas on kuivkaimlad. Vaja on ehitada saun koos pesuköögi. Remonti ootavad ruumid, katus, elektrisüsteem. Veoautol pole garaaži, suuskadel hoiukohta...»

T. R.: «Räägitakse sellest, et 2000. aastaks peab iga inimese meil saama elukoha. Siis peaks olema ka igal lapsel, igal meie omal nurgake. Riik ei ole arvestanud, et me anname, võime anda väga vajalikke tööinimesi. Kolmveerand meie lastest on selleks täiesti valmis, oleneb, kuidas noored ette valmistame, kuidas ühiskond nad vastu võtab. Ka meie hääberbis on ahiküte, remonti vajavad katused, kanalisatsioonivee veame põldudele. Viiekümnel kohal on ligi üheksakümmend last ja nõutakse veel tihedamat majutamist! Vaja on sauna-pesumaja, elamut, internati.

Kodupaik saadab ja võtab vastu

Eriinternaatkoolide lastel on enamasti vanemad olemas. Leidub kasvatuslikult arvestatavaid, aga ka täiesti negatiivsete mõjudega peresid; leidub väiksemate ja suuremate arengupiduritega, aga ka huligaansete kalduvustega lapsi. Kasvandike hulgas on orbe, kes viibivad koolimajas ka puhkeagadel ning kellele on ette nähtud erisoodustusi. See teeb elukorralduse keeruliseks ning mõndagi tuleb endal ühtlustada, näiteks toitlustamine.

L. E.: «Meie 140 lapsest on 70 orbu. Peame oma tingimused võrdustama lastekodu omadega. Vaja oleks välja ehitada abimajand, koolile kuulub 12 hektarit haritavat maad. On õunaaed, kartuli kasvatame ise. Küsimus tuleb tõsta aga nii: kas ei oleks parem jaotada lapsed meie kolme kooli vahel teisiti, nimelt vanemateta lapsed omaette.»

Tehti ettepanek viia Saadjärvelt vene rahvusest lapsed vabariigi teistesse eriinternaatkoolidesse, sest meie rajoonist õpi seal vaid neli viis, aastast suunatakse ükskaks.

Haridusosakond on olnud samuti arvamusel, et meie rajooni seisukohalt seda kooli vaja ei ole. Ka Tartu linnal on vene abiklassid endal olemas.

IGA PIIRKOND HOOLITSEGU PEAMISELT OMA LASTE EEST.

Kevadisel istungil leiti, et linn ei peaks üldse oma õpilasi rajooni saatma. Need on ülekasvanud, järelevalveta ja koolikohustusest kõrvale hoidvad lapsed, kelle luku taga hoidmist ei saa kindlustada ka maakool oma ülemajutuses.

K. E.: «On suur kaotus, kui debiilsuse diagnoos on pandud ennatlikult. Seda tagasi võtta on peaaegu võimatu ja see saadab inimest kogu elu. Tihti on tegu sotsiaalse mahajäämusega, lapse üksijätmissel kodus. Lastekodu asemel aga saadetakse ta eriinternaatkooli. Algklassid on asunud meil kaua ja mulle tundub, et last tuleks normkoolis hoida võimalikult kaua, et proovida teda teiste naal arendada. Ükskaks ei suuda ju suurt klassi häirida, aga see on õpetaja inimlik kohus. Arvan, et kolmandik võiks jääda oma kooli algklassidesse.»

Kammeri pedagoogi Valdur Lulla abiga analüüsiti neid probleeme pikemalt. Leiti, et kergema debiilsuse puhul võiks loota tõesti soojasüdamelisele algkooliõpetajale

(eriti kui viimaselt ei nõuta protsente!), et internaatkoolis satub nõrguke enamasti mingi agressiivsema grupi mõju alla. Aga kui ükskord leitakse, et laps võiks normaalkooli tagasi minna, siis on ta seal juba ülekasvanu ning võib osutada täiesti tõrjutuks.

Majandusmurede sisse räägiti kutseõpetuse baasi nõrkustest. Kaheksanda õppeaasta järel peaksid need lapsed oskama põllu-, farmi- või aiataid, oskama õmmelda või olla laudsepad. Neil peavad olema tööharjumused, et korralikult elada ja leiba teenida. Nad peavad kandma eetilisi ja esteetilisi töökspidamisi, et kõigiga võrdselt ja ühiskonda häirimata töökollektiivi kuuluda. Jälle kummitab küsimus: kas praegused eriinternaatkoolid oma kehvuses suudavad neid omadusi piisavalt kaasa anda?

ERIINTERNAATKOOLI LÕPETANU ON ALAEALINE. Kuhu TA LÄHEB?

Kui tal on vanemad, tuleb tal minna ikkagi nende juurde. Aga paljudel juhtudel peab üks majandi inimene ta oma juhatusse alla võtma.

V. Lulla: «Orbudele tuleb leida elu- ja töökohad. Kes selle eest pärast kooli hea seisab? Üldiselt on neil noortel pidurdussüsteem nõrk, satuvad kergesti halbade mõjude alla, eriti kui esimese palga saavad. Kodumajand peab nad oma hoole alla võtma ja edasi aitama.»

Leiti, et eriinternaatkooli lõpetanutel peab aitamata tööd leida ATK kaadriosakond ning suunama majandeld ka nende noorte järje peale alla-

misel. Vastasel juhul kannatame kõik.

L. E.: «Meil võiks olla ka üheksas klass, kui ruumi jätkuks, lapsed saaksid vanemaks. Mõned suudame saata mujale eriinternaatkooli üheksandasse. Meil võiks olla kooli juures ka pansion, kus saaksid edasi elada orvud, teha meie abimajandis või šeffmajandis mõne aasta tööd, süüa meie lauas. Aga ruum, ruum... Mõni tulebki tagasi, sest tal pole kuskil olla! Ja eriinternaatkool võtab ta seniks vastu, kuni mõni võimalus avaneb. Aga kui nüüd võetakse suund ettevõtete ühiselamute kaotamisele, kuhu saavad eluaseme need meie kasvandikud?»

Probleeme järgnes üksteisele palju — riietuse ja jalatsitega varustamine on raske sedavõrd, kui võrd ta on meile kõigile praegu raske; valitsevad mingid arusaamatud piirangud toiduainete kasutamises (keelatud on näiteks margariin ja toiduõli, hapukoor ja rasvapirukad, kohupiim ja tort!). Ei ole saada tervislikke toiduaineid, nagu tailiha, puuvilju... toit on rasvane. Paljusid eeskirju on võimatu täita, suurt osa nõudmistest ei täida keegi.

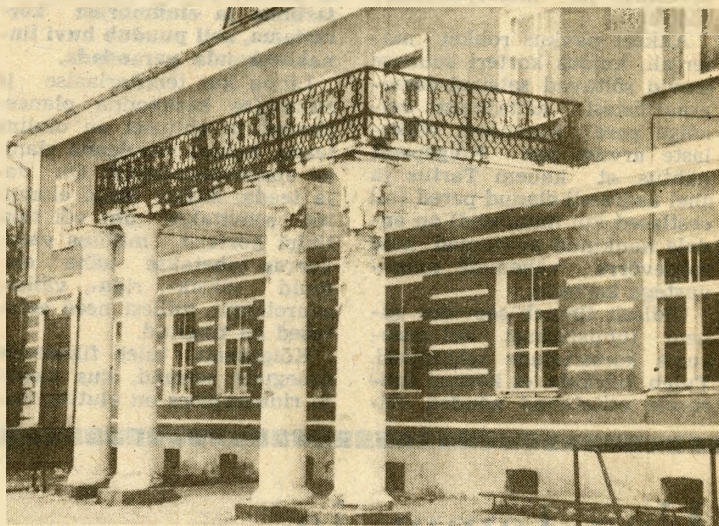
Neid asju peaks edasi arutama. Vähemalt arutama. Ehk õnnestub midagi ka lahti harutada, näiteks töölesuunamine, koolide normikohane komplekteerimine jne.

Keegi ütles väga ilusti: meie suhtumine eriinternaatkoolide lastesse peaks olema murdelikum, et muuta vähem muret tekitavaks nende käitumist ühiskonnas.

ELLI ZIMMER

□ Kammeri eriinternaatkool.

□ Saadjärve eriinternaatkool.

□ Meeri eriinternaatkool.

Kaljo Raua fotod